מלאכים אוכלים ושרה צוחקת (יח)

מכל בחינה נראה שבפרק יח מתחילה יחידה סיפורית חדשה, ואכן, מחלקים שונים של מחזור הסיפורים ליחידות משנה התחילו כאן יחידה חדשה: מחלק הפרקים התחיל כאן פרק חדש (פרק יח); חלוקת הפרשיות היהודית הקדומה פותחת כאן סדר חדש (סדר טו) ואף חלוקת הפרשות על פי מנהג הקריאה הבבלי מתחילה כאן פרשה חדשה (פרשת וירא). למרות זאת, פתיחת הסיפור אינה יכולה לעמוד בפני עצמה כהתחלה חדשה: ״וַיַּרֵא אֵלָיו ה׳ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא והוא ישֵׁב פַּתַח הָאֹהֵל כָּחֹם הַיּום" (יח, א). אברהם אינו נזכר בשמו אלא רק כרפרנט של מילת היחס – "אליו" – ומילת יחס זו ממשיכה ללוות גם את הפעלים הבאים: "הוא" גם היושב בפתח האוהל; הוא גם הנושא את עיניו; רואה; רץ; משתחווה ומנהל דו-שיח עם אורחיו. כל זאת ללא אזכור מפורש במי המדובר. לשון אחר, ההנחה המובלעת היא שהקורא יודע במי המדובר, כלומר יחידה סיפורית זו נשענת על קודמתה, ועל כן ניתן להשמיט את שם הגיבור הידוע זה מכבר לקורא.1

ואכן, יש ממדרשי חז"ל שראו את הסיפור כהמשך ישיר לברית המילה, עד כדי האמירה שחלק ממגמת ההתגלות הפותחת את הסיפור הוא לדרוש בשלומו של החולה לאחר שעבר בגיל מבוגר את ניתוח ברית המילה: "אמר רבי חמא ברבי חנינא: אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה, ובא הקדוש ברוך הוא לשאול באברהם" (בבא מציעא פו ע"ב).² ניתן גם להציע שכותרת סיפור - זה מבקשת להמשיך את סיפור לידת ישמעאל (טז). כאמור לעיל, פרק יז ברית המילה – מהווה מעין פרק מעבר בין שתי המחציות של מחזור סיפורי אברהם. אם נתעלם מאותו "גשר" שבין שתי המחציות, ניווכח בדמיון שבין פרק יח לפרק טז: שתי בשורות בן שנאמרות בפגישה עם מלאכים לשתי נשות אברהם. כפי שנראה להלן, ישנן גם זיקות מהותיות בין שני הסיפורים, שקשורות בתפיסת הבשורה כגמול צודק לאישה המתבשרת בבן.³ יש לזכור שסיפור לידת ישמעאל נחתם בהתמקרות באברם: ״וַיִּקְרָא אַבְּרָם שֶׁם בְּנוֹ אֲשֶׁר יָלְרָה הָגָר יִשְׁמָעֵאל. וְאַבְרָם בֶּן שְׁמִנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלֶּדֶת הָגָר אָת יִשְׁמָעֵאל,

בשורת האוהל מתמקרת בשרה." לשם דיון מלא בדבר זה עלינו לנתח תחילה מכנה אותה בו. אולם הפער היסודי שעליו עמר רמכ"ן חשוב להכנת כפילות הסיפורים: אכן, הבשורה בברית מילה נאמרה לאברהם ומתמקדת בו, בעוד השתנה לשרה, וברור שאברהם הסביר לשרה את פשר השם החדש שהוא לפתע לומר לה מה תוכן הברית ששמע מאלוהיו? יש לזכור שגם שמה של שרי סביר שהוא עשה זאת מבלי לגלות לשרה על שום מה הוא עושה זאתז מבלי אולם הצעה זו קשה. הרי אברהם מל את עצמו, את ישמעאל ואת עבריו. האם על בשורת הבן ששמע אברהם ככרית המילה עד שהמלאך לא אמר את דכרו. את הסיפור. בסופו של הניתוח נשוב לפשר כפילות הבשורות.

מפגש אברהם עם אורחיו (א-ה)

וקוק למידע שבפיהם, ובכך מעשיו וטרחתו של אברהם מפוענחים מראש בהתגלות אלוהית, ברור שיותר משנזקקים שלושת אנשים אלו לאברהם, הוא בהעברת המוקד משאלת זהות הדמויות למעשה אברהם. דווקא מפני שמדונר ההפתעה שבגילוי הדרמטי שמדובר במלאכים, אולם יתרון כתיבה זו הוא תפקיד בהעלאת מסרים נסתרים של הסיפור. הסיפור "מפסיד" אמנם את כזה, כך שישנו פער בין ידיעת הקורא לידיעת הדמות, יש לעתים קרובות הם נרמים כשלושה אורחים הזקוקים למנוחה ולהגנה. לארגון הנתונים באופן שהאנשים שהגיעו לאוהל אברהם אינם אלא התגלות אלוהית, אך בעיני אברהם אליו שלושה אנשים שהיו מלאכים". 7 משמעות הרבר היא שהקורא מודע לכך כיצר התגלות זו התרחשה. כלשונו של רשב"ם: "וירא אליו ה' – היאך? שכאו שמסירת ההתגלות בפסוק א משמשת ככותרת לסיפור עלילתי שלם שמתאר (ראו במיוחר: יו, א; כו, ב; כו, כר). הקריאה הנוחה כאן היא כהצעתו של רשב״ם, אליה תוכן מילולי. במקרים אחרים שה' מתגלה כהם נוכרים כסמוך גם דבריו באופן מפתיע, הסיפור פותח בהתגלות אלוהית ("וַיִּרָא אליו ה""), שלא מתלווה כניסיון וכבחינה למירותיו של אברהם ולרוח החסר שבו.

סדם" (בראשית יט, א). מול אברם שיושב "פתח האהל" יושב לוט "בשער סדם", בסיפור הסמוך אל לוט: "ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער הצהריים. כך עולה מתוך השוואת הגעת המלאכים אל אברהם להגעתם השבעים ושעיקר מגמת הביטוי "כחם היום" הוא להביע תיאור זמן – בשעות האלון של ממרא, בשבתו בפתח אוהלו בצהרים"." בהחלט ייתכן שהצדק עם הפסוק הפותח את הסיפור תורגם בשבעים באופן הכא: "ונראה אליו האל אצל תיאור זמן ההתרחשות תורם להערכת מעשה אברהם בהכנסת האורחים.

> לְאַבְרָם" (סוֹ, סוֹ–סוֹ), כך שכעת ניתן להמשיך את הסיפור על אודותיו. המלאכים שבישרה על הבן שיצא מן הבית, נכנסת פנימה לתוך האוהל, תחת העץ, שפגשו בהגר באים כעת לאוהל אברהם; ההתגלות המדברית סביב באך

אָקים אָת יצְחָק אֲשֶׁר תַּלֵר לְבְּ שָׁרָה לַמּוֹעֵר תַּנָה בַּשְׁנָה הָאַחֶרֶת" (יז, כא). מה אם שעומר להיוולר להם כן בעור שנה ושהברית עתידה לקום עמו: "וְאֶת בְּרִיתִי עתה – בהתגלות שעסקה בציווי על ברית המילה – התבשרו אברהם ושרה את שאלת המפתח שניצבת מעל סיפור זה כולו – מה צורך יש בו? הרי זה לשם הבנת אופייה של בשורת הכן שכאה בפרק זה, ראוי תחילה להציב "וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוֹב אֵלֶיךּ כָּעֵת חַיָּה וְהֹנֵה בֵּן לְשָׁרָה אִשְׁהֶּךּ וְשָׂרָה שׁמַעַת פֶּתַח כן הצורך בכשורה נוספת על לידת הבן הצפוי בעור כשנה שמובאת בפרקנו: ומביאה בכנפיה את ההבטחה לכן שימשיך את בית אברהם.

הַבַּת הִשְׁעִים שְׁנָה הַלֵּר – ת, ת), כך גם צחקה שרה מאותה הסיבה ("וַהִּצְחַק שָׁרָה בְּקִרְבָה אֵלֶיה בְּעֵת חַיָּה הַלְשָׁרָה בִן" (יח, יר); וכשם שאברהם צחק לשמע הבשורה מפני שהלירה תתרחש בעוד שנה: "וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיף כְּעֵת חַיָּה... לַמּוֹעֵר אָשׁוּב מורגשת גם במרקם המילים ובחומרי העלילה. כשם שאלוהים אמר לאברהם כפילות הסיפורים אינה מסתכמת בתמה המרכזית שבשניהם, אלא היא שהוא ואשתו זקנים (יוַפּל אַבְּדָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בְּלְבוֹ הַלְבָּן מֵאָה שֶׁנָה יָנְלֵד וְאִם שֶׁרָה בפרק יז שהבן ייוולר "לַפּוֹעֵר הַגָּה בַּשְׁנָה הָאַחָרֶת" (יז, כא), כך גם בפרק יח מורגש הָאֹהֶל וְהוּא אַחֲרֵיו" (יח, י)?

שרה לשמע הכשורה (ית, יב), והרי בשורה זו אינה חרשה והיא נאמרה לאברהם הצעת רמב"ן. הוא ביקש להתמורד עם השאלה הריאלית – כיצר זה צחקה מבין ההצעות המגוונות שהעלו פרשנים, ברצוני להתעכב תחילה על אך בסיפור הקודם. תירוצו הוא שאברהם לא גילה לה את דבר הבשורה: לַאמר אַדַר בְלֹתִי הָיְהָה לִּי עָרְנָה וַאדֹנִי זָקוֹ״ – ית, יב).

שרה אשתך יולדת לך בן'. אולי המתין עד שלוח השם אליה וראוי שנאמר עוד כי אברהם לא גילה לה הנאמר לו מתחילה: 'אבל הבשורה ביום מחר, כי ידע 'כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה טרוד במילתו ומילת עם רב אשר בביתו, ואחר כן בחולשתו ישב לו סודו אל עבדיו הנביאים' (עסוס ג, ז), או מרוב זריזותו במצות. היה פתח האהל, והמלאכים באו טרם שהגיד לה דבר."

הרמב"ן מחלבט אם בכוונה אברהם לא גילה לשרה את שמע הבשורה או שמא הוא רק לא הספיק לומר לה, אולם בין כך ובין כך מציע רמב"ן ששרה לא ידעה

הכנסתו את האנשים אל ביתו הוא מכנים ברכה אל ביתו, כפשוטו (מכנים את להתרחב והוא עומר "להכניס" אל אוהלו כן שייוולד לו ולאשתו. בעצם שמכנים אורחים מן החוץ, עתיד לשמוע שגבולות ביתו-אוהלו עומדים הסיפור שלנו מתאים "הפתח" לעלות על הבמה כמוטיב מכונן, שהרי אברהם, בגבולות הבית ובתנועה שמבפנים החוצה או מכחוץ פנימה. 10 בהקשר של שהסמל הספרותי שנלווה אל "הפתח" קשור במעבר שבין חוץ ופנים; קשור סביך הסמלים המקראי, והדבר מושפע גם מאסוציאציות חופשיות. איז הדבר מושפע גם מאסוציאציות חופשיות. לָפָתה תפקיר חשוב, כפי שיתבור להלן. קשה לקבוע מסמרות בעולם

שאך במקרה עברו לידי אוהלו. פער זה מנוצל למשחק שנון כבר בפתיחת דברי ככותרת, נוצר פער בין ידיעת הקורא לידיעת הדמות הפועלת בסיפור. הקורא יורע לפענח את זהות האורחים, שלא כמו אברהם, שסבור שמדובר בהולכי דרך כפי שנאמר לעיל, מאחר שהעובדה שמרובר בהתגלות אלוהית נמסרה כבר

את פרשנות הפסוק מאז חז"ל ועד ימינו,'' ואכן, לאורך מחזור סיפורי אברהם להבין את משמעות הפנייה "אדני" שבפתח דכרי אברהם? התלכטות זו מלווה אברהם לשלושת אורחיו: "ויאמר אֲדֹנָי אם נא מצאתי חן בעיניך" (ג). כיצד יש נעשה שימוש בלשון "אדני" הן כפנייה לה' והן בפנייה לארם."

ניתן לפענח את דברי אברהם כלשון קודש, אברהם עצמו אינו יכול לעשות כן בשלב הזה לא נאמר שאברהם מודע לכך שמדובר בהתגלות, ועל כן גם אם הן ללשון חול והן ללשון קודש, אך לא מנקודת התצפית של אברהם בסיפור. חול)? רומה שהפענוח של פתיחת דברי אברהם בתואר "אדני" מתאים כהקשר שהוא סבור שמדובר באנשים פשוטים וכל רצונו הוא להיטיב איתם (לשון יסיפור כולו: האם אברהם יודע שמדובר בהתגלות אלוהית (לשון קורש) או המבוכה סביב הביטוי הנידון משקפת למעשה שתי קריאות שונות של

בפועל שבו מתוארת פעולת המלאכים-אנשים: "וְהַנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנְשִׁים נְצָּבִים ייתכן שהפער בין ידיעת הקורא לידיעת אברהם בסיפור בא לידי ביטוי גם אלא רק הקורא.

המלאכים לאחר תיאור פיזי שלו – "והוא ישב".'י עם זאת, אין מרוכר בפועל הדמות – "וישכב", לפני ה"התייצבות" האלוהית, כרומה לפגישת אברהם את מֵגִיעַ הַשְּׁמָיְמָה וְהַבֵּה מַלְאֲבֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיִרְדִים בּוֹ. וְהַבֵּה ה' נִבָּב עָלָיו" (בראשית כח, יא-יג). גם שם ראה יעקב מלאכים, וגם שם יש תיאור פיזי של היא לחלום יעקב: "וַיּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוֹא. וַיַחַלֹם וְהֵנֵה סְלָם מְצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ אחרים הוא מביע פתיחה להתגלות אלוהית.14 השוואה מעניינת בהקשר זה עְלָיִר" (יח, ב). היו שהעירו שפועל זה מתאים כאן במיוחר, כי גם במקומות

> שפעל (רץ, השתחווה והומין את אורחיו), והערכת אברהם כמובן גדלה. לכן, בצודו זו יייז" מעבר לתיאור הזמן כשלעצמו. בחום הגדול פעל אברהם כפי לדבר מה שהוא מעבר לתיאור הזמן כשלעצמו. בצוור זו דווקא ("כחם היום") נותנת תחושה רחבה של המציאות, הנוגעת בצורה זו דווקא ("כחם היום") ביתי השלטאמו בחום הודיל היים ומוז ונימוי ייידין האומנם ניתן להחליף את הביטוי "כחם היום" בביטוי כצהריים. אולם האומנם ניתן ל----יידי ישל תורטח הכוראי רדיידי בצהריים. אוש מיישות על הסיפור ועל תורעת הקורא? בחירת תיאור הזמן "בצהריים" בלי להספיע על הסיפור ועל תורעת הקורא? בחירת חיאור הזמן כלומר "ביים חחם" וצל אבר "בערב", נאמר אצל אברם "כחם ביים", כלומר "ביים חחם" ומול תיאור הומן אצל לום "ביים" בלומר

ראיית אברהם את האנשים כתובה בשני משפטים עוקבים שפותחים בפועל גם אם עיקרו של המבע הלשוני מדווח על תיאור זמן, מימוש הדבר בביטרי גם אם עיקרו של לשוני זה דווקא הוא בעל משמעות.

וַיִּשָׂא עִינְיו וַיִּרְא

וַנְיֵץ לִקֹּרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה. וְהָנַה שְׁלשָׁה אֻנָשִׁים נִצְבִים עָלָיו

מאברהם, הוא כבר חש אחריות לרווחתם. מנקודת מבטו – שבאה לידי ביטוי לשון אחר, גם אם שלושה אנשים לא מוכרים מסתובבים בריחוק מקום שלמעשה היה עליו לרוץ מפתח אוהלו כרי להגיע אליהם. כלומר קשה לומר אולם בפסוק הבא מתברר שגם אם כך פענה אברהם את ההתרחשות הרי שהם "ניצבו עליו", שהרי אברהם נאלץ לעווב את פתח אוהלו ולרוץ אליהם. הרבה על דמותו של אברהם בסיפור. מהמשפט הראשון נדמה שהאנשים הגיעו שני ההיגרים, ניתן גם להשוות ביניהם, ואכן, השוואת שתי "הראיות" תלמר לפתע לפתח אוהלו, וכשאברהם הרים את עיניו הוא ראה אותם "נצבים עליו". הראשון. דומה שהראייה הכפולה רומזת שלצר הרציפות הכרונולוגית שיש בין המשפט השני; הרי אברהם לא ראה דבר מה נוסף מלבר מה שכבר נמסר בפסוק והשתחווה. אולם דווקא משום כך מפתיעה החזרה על הפועל "רירא" גם בראש ולא מתוכנן – ששלושה אנשים ניצבים עליו, ועל כן הוא רץ לקראתם כמשפט הראשון שחסר בשני. כלומר, כתחילה ראה אברהם – באופן לא צפוי שני הפסוקים נותנים תחושה של רציפות צפויה, בעיקר בשל שילוב "והנה"

הצלת לוט מסדום הנחרכת, וכין שאר הזיקות שכין שתי תמונות אלו יש ם האוי לציין ש"הפתח" עתיד לחזור כמוטיב מנחה גם בסיפור הסמוך – האוהל". מקום זה יחזור בהמשך הסיפור שוב (בתיאור שמיעת שרה את הבשורה – יושב "פתח האוהל", ובפסוק ג נאמר שאברהם רץ לקראת האורחים "מפתח כבר כעת ניתן לחוש בהדגשה של "פתח האוהל". בפסוק א נאמר שאברהם בראיה המדווחת בתחילה – הם "נָצֶבִים עליר".°

> Scanned by CamScanner Scanned by CamScanner

אָשוּב אָלֵיהְ בָּעֵת חַיָּה וּלְשָׁרָה בַן" (יח, יג-יר). כפי שנראה בהמשך, גם הוויכוח המלאך הבכיר, אולם גם ניתן לראות את ה' כמתלכש בדמות אדם ובא לבקר שולחו ובשם הוי"ה, והוויכוח על הפיכת סדום התרחש כין אברהם לכין ייתכן אמנם לטעון – כפי שטען רשב"ם – שהכתוב מכנה מלאך על שם בניגור לה' שמולו עומד אברהם בוויכוח זה, המשיכו "שני מלאכים" לסדום. הכתוב מציגו כה' המגיב לרברי אברהם ומשנה את הכרעתו לאור הדיון עמו. על אורות הפיכת סדום נעשה בין אברהם לבין אחר משלושת האורחים, ושם וָה צְחָקה שָׁרָה לֵאמר הַאַּף אָמְנָם אֵלֵר וְאֵנִי זְקנְתִּי. הַיִּפְּלֵא מֵה' דְּכָּר לְמוֹעֵר את אברהם לצד שני מלאכיו, ואיתו נעשה גם הוויכוח על החרבת סדום.20

את נקודת המבט של אברהם בסיפור; לדעתו הרי ניצבים עליו שלושה אנשים השונות שבסיפור – זו של אברהם וזו של הקורא. לשון היחיד ממשיכה ומחזקת האינטנסיביות מלשון יחיד ללשון רבים, באשר הן תומכות בשתי הפרספקטיבות אך גם אם נאמץ קריאה זו, נרמה כאמור שיש תרומה ספרותית לקפיצות הוא הדובר העיקרי ואליו מתייחס אברהם. הפנייה החוזרת כלשון רבים משקפת את תורעת הקריאה שמדובר בהתגלות אלוהית: ה' מצוי עם אברהם באוהל שלו, עוברי דרך הזקוקים לעזרתו.

המלאכים מאברהם הופכים את הסיפור לסיפור ניסיון. משום שמדובר במלאכים, שהגיש להם אברהם. כאמור, פיצול המידע שבין הקורא לאברהם והסתרת זהות בואם אליו. לשם הסתרת זהותם הם אף מוצגים כאוכלים את דברי המאכל שהרי האנשים אינם מגלים לאברהם עם תחילת פגישתם את זהותם ואת מטרת "טעותו" של אברהם אינה מקרית כמובן. משום מה מוליך אותו ה' שולל, זמתח הקיים בסיפור וכפי שגראה להלן יש לו משמעות רבה בהבנת מגמת אנו מצפים שמעשה אברהם יתוגמל – לטוב ולרע, בהתאם להתנהגותו. זהו -זסיפור ובמגמת בשורת הבן החוזרת ונשנית בסיפור.

לעשות את הרבר במהירות ("מהרי"); יש לקחת שלוש סאים של קמח; ויש בדבריו לשרה (ואילו כלפי הנער לא משולב בסיפור ריבור ישיר כלל): יש את העוגות, והוא הרץ אל הבקר ונותן אותו לנערו. שלוש הוראות משולבות להיות האחראית על הכנת העוגות, והנער, שאחראי על הכנת כן הבקר. אברהם הוא הממהר אל שרה שבאוהל ונותן לה הוראות מדויקות כיצד לאפות אברהם "הממהר אל האוהל" מפעיל שתי דמויות נוספות: שרה, שהופכת ללוש את הקמח ולעשות עוגות. הכנת הסעודה (n-n)

> הסיפור: אבו וום בדי בהתגלות, מוזמן להעמים על הפועל את הקונוטציות של בתחילה שמדובר בהתגלות, מוזמן להעמים על עמודה נגם ואון בניין פועל זה משקפת את שתי רמות הקריאה של ועור). "לפיכן, גם בחירת פועל זה משקפת עליו. אולם הכוריי שמיוחר במקו מין מילח היחם יעל". למשל: בראשית כר, יג; שמות יז, ט; יח, יד, עמירה גם ואת בצירוף מילח היחם יעל". למשלפת את שתי רמות ב----שמיוחר במקרא רק להתגלות אלוהית ולרוב הוא מאפיין פעולה אנושית של ועוד)." לפיכן, אר אנשים ניצבים עליו, אולם הקורא, ששמע כבר אופיפור: אברהם מצדו רואה אנשים ניצבים של החיים אר החיים ארים אר החיים אר החיים

ישרן אוויבן שוויבי בסיפור. רבים העירו על בלבול זה בסיפור, ¹⁷ שמתחיל כבר רבים ללשון יחיר בסיפור. שלווה את הקורא שוב בהמשך הסיפור. שלושת האורחים אמנם "רוחצים את מלווה את הקורא בַּאָשֶׁר דְּבֵּרְתָּ" (נ-ה). 18 אולם קפיצה זו אינה מסתכמת בפסוקים אלר והיא לָחָם וְסַעְּרוּ לְבְּבֶם אַחֵּר תַּעָברוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתָּם עַל עַבְּרְכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַעְשֶׁה מֵעֵל עָבְוָדְּ. יְקַח נָא מְעַט מֵים וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעַנוּ תַּחַת הָעֵץ. וְאֶקְחָה פַת בקפיצות שברברי אברהם לאורחיו: "אָם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעִינֵיךּ אַל נָא תַעֲבֹר חוורות אלו? כבר חז"ל הציעו שגם אם שלושה אנשים באו לאברהם, יש רגליהם", "נשענים תחת העץ" ו"אוכלים", וכולם אמנם שואלים את אברהם שוֹב אָשׁוֹב אַלֶּיךְ בָּעֵת חַיָּה וְהָגֵּה בֵּן לְשָׁרָה אִשְׁתָּךְ" (י). כיצד ניתן לבאר קפיצות יייאמָר- יייאמָר- מו, אך לשון הבשורה נאמרת שוב בלשון יחיד-הליכה כזו מקובלת בספרות המקרא גם בסיפורים נוספים (כך הלך אברהם לראותם כחבורה המורכבת מרמות מרכזית, בכירה, שיש לה שני מלווים. שבהחלט ייתכן שאברהם מאתר את הרמות המרכזית שמלווים אותה שני לפקרה כשלצדו שני נערים, וכך הלך גם בלעם לקלל את ישראל), כך שבהם"." דבר זה מסתבר לאור התכנים שנאמרים בלשון יחיד ואלו שנאמרים עוורים. לאור כך, כשעשה אברהם שימוש בלשון יחיד הוא פנה אל "הגדול כלשון ונים. כל עוד מדובר בעצם ההכרעה אם להמשיך ללכת או להתעכב והארוחה מפנה אברהם לבני החבורה כולה: "יְקַח נָא מְעַט מֵיִם וְרַחֲצוּ רַגְּלֵיכֶם מְצְאִתִי זַוֹן בְּעֵינֵיהְ אַל נָא תַעֲּכֹר מַעֵּל עַבְבֶּדְה", אולם את הצעת רחיצת הרגליים באוהל אברהם, פונה אברהם לגרול שבחבורה, שבידו להחליט: "אָם נָא וּהִשְׁצֵנוּ מַחַת הָעֵץ. וְאָקְחָה כַּת לֶחָם וְסַעְרוּ לְבְּכֶם אַחַר תַּעֲברוּ״. ממילא גם ברור מדוע בשורת הבן נאמרת בלשון יחיר, שהרי זוהי סמכותו של "הגדול ההתגלות האלוהית רווקא.

למעשה, ייתכן שצריך ללכת צער נוסף וכזהירות לשקול את ההצעה הסיפור, שבו אחר משלושת האורחים מכונה ה': "וַיּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לְמָה בראש ובראשונה על כותרת הסיפור ("וירא אליו ה'"), אך גם על המשך שהרמות המרכזית מבין שלושת המתארחים הוא ה' בעצמו. עמרה זו נשענת

אם כן, דרך תיאור הכנת הסעודה מספרת על ההתרגשות המיוחדת שמפעמת מכוונות, והן באות לשם ביטוי המעורכות המיוחרת שאברהם מצוי בה ככל המתרחש סביב הכנת האוכל לאורחיו. פתיחת דבריו בציווי "מהרי" – שכנראה מוסב הן על הפועל "לושי" והן

פתיחת דבריו בציווי "מהרי" – שכנראה מוסב הן על הפועל "לושי" והן על הפועל "עשי" – מדגישה את הפעלים, וכפי שנראה בהמשך, המהירות מורגשת לכל אורך התמונה שלפנינו. גם אם איננו יודעים לתרגם למידות מוררניות מהי הכמות המדויקת של "שלוש סאים", אין ספק שמדובר בכמות סאים (לצד 200 כיכרות לחם! ושמואל א כה, יחו); התעלה הגדולה שבנה אליהו סביב למובח בכרמל היתה "כבית סאתים ודע" (מלכים א ית, לב). מתוך נחונים סביב למובח בצטרף לסעודה ואז מדובר בארבעה סועדים) משלוש סאים סבור שאברהם יצטרף לסעודה ואז מדובר בארבעה סועדים) משלוש סאים כמו גם ההדגשה שיש לקחת סולת ולא להסתפק בקמח פשום. כל זאת מגריל כמובן את שבחם של אברהם ושל שרה בהכנסת האורחים. אולם מה טעם יש בדברי אברהם לשרה "לושי"? וכי שרה אינה יודעת כיצד להכין את הקמח ביהיה ראוי להכנת עוגה? גם בדבר זה מוארת דמותו של אברהם כמתרגש שיהיה ראוי להכנת עוגה? גם בדבר זה מוארת ורצונו להיות שותף בכל משר נעשה, הוא אף אמר לשרה את הוראות ההכנה.

ברברי אברהם לשרה "לושי"? וכי שרה אינה יודעת כיצד להכין את הקמח שיהיה ראוי להכנת עוגה? גם בדבר זה מוארת רמותו של אברהם כמתרגש מהכנסת האורחים שנקרתה באוהלו. מרוב להיטותו ורצונו להיות שותף בכל אברהם "רץ" אל העדר ובחר "בן בקר רך וטוב", שאותו הוא נתן לנערו. שלא ההתלהכות שאברהם מצוי בה באה לידי ביטוי גם בתיאור הכנת כן הבקר. במונולוגים שאינם הכרחיים, ו"זמן הסיפר" מתקצר כחלק מתחושת המהירות זו ניתן לחוש במהירות המיוחדת שאברהם מצוי בה. קצב התמונה אינו מואט קשור במרכזיות של שרה בהמשך הסיפור ובמשניות של הנער, אולם בשתיקה כמו בעמידתו מול שרה, לא נמסרות לקורא הוראות שנתן אברהם לנער. הרבר שאברהם פועל בה. מוטיב המהירות פורץ בגלוי בסיכום נתינתו של בן הבקר לנער: "וימהר לעשות אתו". מיהו הנושא התחבירי של משפט זה? מיהו זה שיעשה עמו רבר מה. עם זאת, מאחר שהנושא המפורש של תחילת הפסוק הוא ש"מיהר ועשה אותו"? סביר שהכוונה לנער, שהרי כן הכקר ניתן לו כדי אברהם, יש נטייה – לפחות בקריאה ראשונה – לראות את אברהם כפועל גם מוסבת על הנער, אין העמימות בכתוב זה מקרית. עמימות זו נשמרת גם כהיגר זה. דומה כי גם אם הצרק עם הקריאה המקובלת, ופעולת המהירות אכן בתיאור פעולת אברהם בפסוק הבא: "וַיִּקַח חָמְאָה וְחָלֶב וּבֶן הַבָּקֵר אֲשֶׁר עְשָׂה יִּתֵּן לְפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵר עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאבֵלוּ" (ח). ברור כי אברהם הוא בפועל, ניתן להחיל פועל זה על אברהם, שהרי הנער אינו אלא שליחו. אך נושא משפט זה, ואליו מיוחסת עשיית בן הבקר. גם אם הנער "עשה" את הבקר מתוך כך נראה כי שתי אפשרויות הקריאה בצירוף "וימהר לעשות אתו" אשר נעשה, הוא אף אמר לשרה את הוראות ההכנה.

פעולת אברהם לאורחיו (ר-ה)
יקח נָא מְעֵט מֵים וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם
וְהָשְׁצְנוּ מַחַת הָעֶץ וִיאֹבֶלוּ
וְהָשְׁצְנוּ מַחַת הָעֶץ וִיאֹבֶלוּ
וְהָשְׁצְנוּ מַחַת הָעֶץ.
וְהָשְׁצְנוּ מַחַת הָעֶץ וִיאֹבֶלוּ
וְאָקְחָה פַּת לֶחֶם וְסַעֲּרוּ לְבְּכֶם
וְאָקְחָה פַת לֶחֶם וְסַעֲּרוּ לְבְּכֶם
עְאוֹת. וְאֶל הַבָּבֶר רָץ אָבְרָהֶם וִיקִּח בָּוּ
בְּקָר רַךְּ וְטוֹב וִימָו אֶל הַנַּעֵר וְיְמַהֵר
לְעְשׁוֹת אֹתוֹ. וִיקֹח חֶמְאָה וְחָלֶב
לְעְשׁוֹת אֹתוֹ. וִיקֹח חֶמְאָה וְחָלֶב

והלחם וגם הם לא נשכחו בסעודה זו. שנית, אברהם בעצמו משרת את אורחיו מיקרוא על נערו של ("יְהוּא עֹמֵר עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ") אף שזה עתה שמע הקורא על נערו של אברהם המצוי בקרבת מקום ואשר הכין את בן הבקר. אברהם אינו יושב לסעור עם אורחיו אלא משרת אותם. ההשוואה בין מה שהציע אברהם

אורחיו לבין מה שעשה בפועל מספרת את הסיפור כולו:

עְשָׂה וַיִּהֵּן לְפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵר עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאבֵלוּ״ (ח). ראשית יש לשים לב לחמאה ולחלב. אלו הם ״המותרות״ שנלוות לעיקר הסעודה – הבשר

בפסוק החוָתם את תמונת הכנסת האורחים: ״וַיִּקֵח חֶמְאָה וְחָלֶב וּבֶּן הַבְּקֵר אֲשֶׁר

הטרחה המיוחדת שאברהם טרח בה והשבח שראוי שיורעף עליו מודגשים

אַברהם את הפועל "קחי" הנדרש להבנת המשפט: "וַיֹּאמֶר מַהֲרִי (קחי) שְׁלֹש

סָאִים קַמַּח סֹלֶת לִּישִׁי וַעֲשִׁי עָגוֹת". דבריו לנער, כאמור לעיל, לא נמסרים כלל.

לאברהם לומר את המשפט כולו ועל כן הוא מקצר. כך ברבריו לאשתו "שכח"

הַבָּקור רֶץ אַבְרָהָם". בנוסף, נרמה שהמהירות המיוחדת שמאפיינת את אברהם ואת עוזריו בתמונה זו משתקפת גם דרך המשפטים החסרים, כביכול אין די זמן בפועל המנחה "מהר"," שמוסב על שלוש הרמויות הפועלות (אברהם, שרה

והנער), ואף מגובה בפועל "ריצה" – "וַיֶּרֶץ לְקַרַאתָם מְפָּתַח הָאהֶל"; "וְאֶל

באברהם נוכח האורחים שהגיעו לביתו. בראש ובראשונה הדבר בא לידי ביטוי

על השוואה זו כבר אמרו חז"ל: "שהצדיקים אומרים מעט ועושין הרבה"."²² בהמשך להבלטת המהירות של אברהם, גם כאן, סגנון התיאור של פעולת אברהם מהיר במיוחד ומרובה בפעלים.²³ כנראה בשל כך אין תיאור של נתינת

שהרי הוא יחזור בשנית בהמשך הסיפור: "הֲיָפָלֵא מֵה' דֶּבֶר לַמּוֹעֵר אָשׁוּב כָּעֵת חַיָּה וְהַנֵּה בֵּן לְשָׁרָה אִשְׁתָּךְ" (יח, י). גם כאן אין מדובר בסגנון מקרי נוסח דבריהם מורה שהם מבקשים לברך אותה: "וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוֹב אֵלֶיף בשרה דווקא (ואכן בפסוק הבא ייאמר: "וְשָׂנֶה שׁמַעַת פָּתַח הָאהֶל"). גם הספרותי של שאלה זו הוא למקר את הדברים שהמלאכים עומדים לומר מקומה לפני תחילת ברכתם-בשורתם: ״אַיֵּה שָׁרָה אִשְׁתֶּךְ״ (ט). התפקיד

אַלֶּיךְ כָּעֵת חַיָּה וּלְשָׁרָה בֵּן" (יח, יר). 24

כזהות הדמות הצוחקת לשמע הכשורה. בסיפור שבו הופנתה הכשורה הדמות הצוחקת: כפועל יוצא מההבדל הקודם שהוזכר, יש הבדל גם

אזכורם של בני הזוג בלשונם של הצוחקים. כשאברהם צחק הוא הזכיר שהגיבה, ובפעם זו היא זו שצחקה.²⁵ הרבר בא לירי ביטוי גם בסדר כסיפור שבו הבשורה הופנתה לשרה – בשורת המלאכים – היא זו לאברהם – בברית המילה – הוא גם המגיב אליה בצחוקו. ואילו את עצמו בתחילה ואת שרה אחריו: ״וַיּאמֶר בְּלְבּוֹ הַלְבֶן מֵאָה שְׁנָה יָנְלֵד

דרכי העיצוב של הסיפור מורות אפוא שאברהם טרח טרחה מרובה

כקר רך וטוב" ול"ויקח חמאה וחלב".

כהכנסת אורחיו. הקורא היודע שמרובר במלאכים או בה' בעצמו ומלוויו, כבר

מצפה לתגובתם.

עצמה: ״וַתִּצְחַק שָׁרָה בְּקּרְבָּה לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְחָה לִּי עֻרְנָה וַארֹנִי וְאָם שָׂרָה הַבַּת תִּשְׁעִים שָׁנָה הֵלֵר" (יו, יו), וגם שרה הזכירה קודם את

ההכדל החשוב יותר לדיוננו הוא תוכן הבשורה: בשני הסיפורים מתבשר וקן" (יח, יב).

כאמור לעיל, עיקר הקושי בהבנת תפקירה של כשורה זו הוא בעצם קיומה, מכדי ללרת. לשם הבנת המטרה של שילוב בשורה נוספת יש לעמוד על ייחוד בעור שנה, וגם שם התגובה נוכח הבשורה היתה צחוק, שהרי הזוג כבר זקן שנראה מיותר. רק בסיפור הקורם כבר שמע אברהם ששרה עתידה ללדת בן בשורת הבן של המלאכים (ט-טו)

1. נמען הכשורה: אין ספק שגם בשורת הבן בברית המילה רואה מול עיניה את אברהם ואת שרה כזוג, וכך גם בשורת המלאכים באוהל. עם זאת, כל בשורה זו על פני הקודמת, ולאור כך לבחון מהו הצורך בכפל הבשורות.

והוא שהתבשר בהולדת בנו הצפויה. הדבר מודגש בכינויי היחס אולם היא תעשה זאת "לאברהם". סגנון זה חוזר שוב בהמשך הפרק: אברהם: "וּבֵרַכְהֵּי אֹתָה וְגִם נְתַתִּי מִמֶּנָה לְךְ בֵּן" (יו, טו). שרה היא שתלד שבכשורה. נושא המשפט הוא אמנם שרה, אך נוסח הבשורה מדגיש את כשורה מתמקדת בדמות אחרת. בברית המילה ההתגלות היא לאברהם, המלאכים מופנית בעיקרה לשרה. המלאכים אמנם אינם משוחחים עם בּשְנָה הָאַחָּרֶת" (יו, כא). בניגור לכך, כשורת הכן הנאמרת על ידי בסיפור: "וְאֶת בְּרִיתִי אָקִים אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר תַּלֵר לְךְּ שֶׁרָה לַמּוֹעֵר הַנָּה יש). שוב, שרה יולרת את יצחק לאברהם. הרגשה זו תחזור פעם שלישית יִרִיאמֶר אֱלֹהִים אֲבָל שָׁרָה אִשְׁהָּה יֹלֶרֶת לְּהְ בֵּן וְקְרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְּחָק" (יז, שרה באופן ישיר (כנראה כשל מנהגי צניעות), אך הם שואלים על

חיסרון זה מפתיע, מפני שבררך כלל בכשורות לידה נזכר גם רכיב שם אולם המוקד נותר צחוק שרה ולא שם הילר, שלא נוכר בפירוש. מבער לצחוק שרה (ומודגש במיוחר בשל הריאלוג החותם את הסיפור),

שמו של הבן ניתן בפירוש בבשורה לאברהם כפרק יז, שלא כמו בבשורת המלאכים שלא משולב שמו של הילר כלל. שמו אמנם נרמז

שַׂרָה לַמּוֹעֵר הַזָּה בַּשְׁנָה הָאַחֶרֶת" (יז, יט-כא).

לְבְרִית עוֹלֶם לְזֵרְעוֹ אַחֲרָיו... וְאֶת בְּרִיתִי אָקִים אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר תַלֵּד לְבּ הלאומית-היסטורית: "וְקָנְאָהָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק וַהַּקְמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אַתוֹ

לכך, כל ההקשר של הבשורה בברית מילה הוא המשכיות הברית. 24 על

עניינו הוא להיוולר לזוג זקן וערירי שמצפה בכל מאודו לחבוק בן. בניגוד שמוטל על כתפיו או למשמעות היסטורית מיוחדת שנלווית לבן זה. עיקר הרגש הוא על עצם לירת הבן. לא מוחכר רכר כאשר לתפקיד מיוחר ממש בהגררת ייעודו של הבן בין שני הסיפורים. בסיפור המלאכים, הזוג הזקן על לידתו של הבן, שימשיך את דרכם. אך קיים הבדל של

להיות "זרע אברהם" לא רק מהבחינה הביולוגית, אלא מהבחינה כתפי הבן שעתיר להיוולר כבר מוטל תפקיר לאומי-היסטורי: הוא עתיד

כאן, הרילוג על תיאור רחיצת הרגליים תורם למהירות התמונה ולהגעה אל המים ורחיצת הרגליים. זהו "הסגנון האליפטי" של המקרא, שעל פיו נדרש ראה אברהם את המלאכים שהם "נצבים עליו"; כעת אורחיו הם הסוערים לכם משרת אותם. בהיגר זה קל לעקוב אחר התהפכות היוצרות: בתחילת הסיפור = "מנוח), הרי שבפועל הם "אכלו" תחת העץ ואברהם "עומר עליהם" העיקר – הכנת האוכל לאורחים. בעוד אברהם הציע לאורחיו "להישען תחת הקורא להשלים את הסיפור על סמך נתונים שנזכרים בשלב אחר בסיפור. "ואקחה פת לחם" שהציע אברהם לאורחיו הפכה בן רגע לעוגות, ל"ויקח בן – ואילו הוא "עומר עליהם". הפער הבולט ביותר הוא כמובן בתפריט